

כלכלה

ואשק

הערות והצעות לדרך הרישום והחישוב של כמה מסעיפי התשומה ברפת החלב

ענף המספוא — ענף עצמאי

רצוי, שגידולי המספוא יוצגו בתמחיר המשקי כפעילויות עצמאיות וזאת מכמה סיבות:

(א) קיימת תחלופה בין מזון קנוי מסוגים שונים ומזון המיוצר במשק.

(ב) קיימת תחלופה בין מזון מאוחסן ומספוא המגיע ישירות מהשדה לרפת.

(ג) בענף המספוא משתמשים בגורמי ייצור המוגבלים עבור המשק והמשותפים לו ולגידולי שדה אחרים, כגון מים וקרקע.

(ד) שיפור ניהולו של ענף המספוא מחייב את רישומו כפעילות נפרדת מהרפת. לענף זה יש מרחב אחריות עצמאי בהבטחת ייצור יעיל — יכולים גבוהים וחסכון בתשומות.

אין עוד מקום לגישה המסורתית לפיה רואים את הרפת והמספוא כענף אחד. בישראל קיימות כיום רפתות, שהגיעו לתפוקות גבוהות לפרה גם ללא הספקה יומית של מספוא מהשדה.

מחירים למזון המיוצר במשק

מדיניות הרפת בקביעת סל המזונות מושפעת לא במעט מהמחירים שבהם הרפת מחוייבת בתמ-חיר. מכאן, שיש חשיבות לכך שמחירי המספוא המיוצר במשק יכוונוהו אל מדיניות כלכלית נכונה בהקצאת מזונות לרפת מהמקורות השונים. מדי-

ניות כלכלית נכונה צריכה להתחשב במגבלות הזנה מקצועיות ובמערכת מחירים, וצריכה להע-לות את הרווח של המשק כולו למכסימום ולא את הרווח הרשום בתמחיר לענף מסוים.

קיום ענף המספוא כיחידה תמחירית עצמאית מחייב שימוש במחירי העברה תקינים עבור המס-פוא הנמסר לרפת. מומלץ שמחירי התקן יהיו מחירי השוק עבור מספוא סחיר, כגון שחת וקש, ומחירים, „דמויי שוק“ עבור מספוא עסיסי. „מחיר-רים דמויי שוק“ מחושבים לפי עלות ייצור המס-פוא, וגורמי הייצור המוגבלים מחוייבים במחירים הריאלי, מחיר הכולל את הוויתור על הכנסה מגידולי שוק (כותנה, גרעינים ועוד) כתוצאה משימוש בקרקע ובמים לגידולי המספוא. מחירי העברה, כמוצע לעיל, יבטיחו, שביקוש הרפת למזון מיוצר במשק יהיה בהתאם לשיקולי רווח מכסימלי למשק כיחידה כלכלית שלמה.

המחיר התקני להעברת מספוא לרפת יכלול שני מרכיבים:

- (א) הוצאות הייצור הישירות של המספוא, לפי רמת יכול ותשומות המקובלת באיזור או בארץ, ולא בהתאם לתוצאות ענף המספוא באותה שנה;
- (ב) הוצאות אלטרנטיביות המהוות פיצוי נאות לגורמי הייצור שגלקחו מגידולי שוק*.

* ראה עבודתו של אורי כרמי: „שילוב המספוא בניתוח כלכלי של הרפת“, אפריל 74, בהוצאת „חשב“.

9

הפיוז של המזון מותנה במשך הזמן להחזקת המלאי. לא סביר לקבוע מחיר תקני ממוצע לכל התקופה מאחר והרבית והפחת הפיוז גדלים ככל שמתארכת תקופת האחסון. לכן מוצע לחייב במחיר שונה, למשל אחת לארבעה חדשים. חיוב המחירים למספוא מאוחסן לפי עלות ריאלית יביא לכך, שתכנון לוח ההזנה ייעשה על בסיס כלכלי נכון יותר.

הערה: כל האמור לעיל נכון גם לדרך חישוב עלות קש או חומרים אחרים לריפוד.

עבודה

כאשר משווים את חשבון ענף הרפת בין משקים מתברר, שקיים נוהג שונה בחיוב עבודה בפעולות הבאות: חלוקת מספוא ברפתות, כריית תחמיץ, פיזור קש לריפוד ועוד.

מוצע לחייב סוגי עבודות אלה כדלקמן:

א. חלוקת המספוא המגיע ישירות מהשדה לרפת תירשם על חשבון ענף המספוא.
ב. הוצאת מספוא וחלוקתו תירשם על חשבון ענף הרפת.

ג. עבודת הריפוד תירשם על חשבון ענף הרפת. יש לראות את הזבל כמוצר לוואי של הרפת ולכן יש לחייב את הרפת בכל העלויות הקשורות בייצורו, כולל הוצאתו מהסככות.

ייצור עצמי של תערובת

כאשר קיים במשק מכון תערובת — יש לנהל כפעילות עצמאית ולחייב את ענפי החי במחירי השוק לתערובות. אם המשק חבר במכון מרכזי — אין לזכות את הרפת בהטבות הנובעות מהחברות בו מאחר וגם לא חייבו את הענף בהשקעות שנעשו במכון.

רבית להון חוזר

לענף הרפת ולכל שלוחה שלו יש מחזור הכנסות חדשי רצוף כל השנה (חורגות מכלל זה, במידת מה, הרפתות בעמק הירדן ובעמק בית שאן), ובמקביל להכנסות קיימת רציפות בהוצאות. מכאן, שהענף, וכל שלוחה בנפרד, לא נזקקים

לדוגמה **: נעשה חישוב מחירו של טון תירס אביבי לתחמיץ (מחיר בכניסה לבור). הוצאות הייצור הישירות, ביבול של 5 טון ירק לדונם, הן 60 ל"י לטון. גידול שוק אלטרנטיבי לתירס אביבי הוא סורגום בשלחין, המשאיר עודף ברוטו לדונם בסך 250 ל"י. מכאן שתוספת של 50 ל"י לטון תירס תבטיח את הפיצוי הנאות לדונם על החלפת גידול הסורגום בתירס. יש לכן לחייב את הרפת ב-110 ל"י עבור כל טון ירק תירס בכניסה לבור התחמיץ.

מחירים למזון מאוחסן במשק

מזונות המאוחסנים במשק הם: קש, שחת, גרעיני כותנה, פולפה, תחמיצים ועוד. יש לחייב את הרפת בעלות המספוא המאוחסן בשלב האבסתו בפועל, כלומר לכלול במחיר את עלות האחסון. מוצע לקבוע מחיר תקני לתוספת עלות האחסון, שיאפשר חיוב שוטף של הרפת מדי חודש.

בסוף השנה תיעשה ההשוואה בין סך החיוב לפי עלות תקנית לאחסון לבין העלות בפועל, והרפת תחויב או תזוכה בהתאם.

קביעת מחירי תקן לאחסון מספוא תיעשה לפי הנתונים הבאים:

- מחיר כניסה לאחסון;
- משך החזקת המלאי (ממוצע);
- פחת פיזי במשך תקופת האחסון;
- הוצאות הטיפול במלאי;
- אחזקה שוטפת של מתקני האחסון;
- החזר הון עבור מבנים ומתקני אחסון.

עלות המספוא המוצא מהמחסן תחושב על בסיס FIFO (בעברית: ראשון נכנס ראשון יוצא). נוהג חשבונאי לגיהול ורישום מלאי בתוספת עלות האחסון. יש לחשב את גובה הרבית על מזון מאוחסן לפי ערכו בכניסה, לפי משך החזקת המלאי ולפי שער רבית ריאלית (רבית מנוכה מהשפעת האינפלציה). חישוב הרבית והפחת

** המחירים הם רק לצורך הדגמה.

חיים כהון נוזל ולהגדרת רבית על הון זה כהוצאה נמנעת. זאת למרות שההגדרה כשלעצמה נכונה, שהרי זה רכוש הניתן למימוש בטווח קצר ביותר.

מוצע לחייב את הרבית על הון בעלי-חיים במסגרת הוצאות על הון קבוע, בחישוב תרומה ג' של הענף (תרומה ג' — יתרת ההכנסות לאחר ניכוי הוצאות ישירות (נמנעות), עבודה ועלות לנכסי ייצור (פחת). מינוח מקובל בתמחיר הקי-בוצי). נציג שתי גישות לדרך חיוב הרבית על הון בעלי-חיים:

א. חיוב רבית ריאלית על ערך המלאי בתחילת השנה;

ב. חיוב רבית נומינלית על ערך המלאי בתחילת השנה וזיכוי רווחי החזקה של אותה שנה (עליית ערך אינפלציונית).

שתי פעולות אלו של חיוב וזיכוי יירשמו במסגרת הוצאות להון.

אין שוני מהותי בין שתי הגישות הנ"ל, ואם יחשבו רבית ריאלית בדרך א', לפי אינדקס עליית מחירי הבקר (במקום מדד המחירים לצרכן), יתקבלו אותן התוצאות כמו בדרך ב'.

מומלץ לחייב רבית על הון בעלי-חיים לפי דרך א', כלומר בחישוב רבית ריאלית. זאת מאחר ובטווח הקצר רווחי החזקה לא ימומשו ולכן אין משמעות לרישומם כהכנסה. כמו כן, סביר להניח, שבטווח הארוך תהיה עליית מחירי הבקר דומה לעליית המחירים הכללית במשק, כך שהחישוב לפי רבית ריאלית יהיה נכון וגם נוח יותר.

חישוב החזר ההון על מבנים וציוד

יש לחשב את החזר ההון על מבנים וציוד על בסיס ערכם המשוער ותוך בדיקה חוזרת של משך הזמן להחזר ההון. גובה הרבית צריך להקבע בהתאם למקורות המימון, שיעמדו בעתיד למטרת חידוש מבנים וציוד, ובכל מקרה יש לחשב רבית ריאלית. לאחר שחישוב החזר ההון באופן זה נעשה פעם אחת, אפשר בשנים הבאות להסתפק

להזר חזר למימון פעילותם השוטפת (זאת בתנאי שכוללים את הרבית על אחסון המספוא בעלות המזון).

הערה: בחישוב כלכלי מדויק עבור פעילות שנתית, שיש לה מחזור הכנסות חדשי רצוף, יש להזר את תרומות ב' החדשיות במקדם ערך עתידי לסוף השנה (תרומה ב' — יתרת הכנסות לאחר ניכוי הוצאות ישירות ועבודה — מינוח מקובל בתמחיר הקיבוצי). דרך חישוב זו תגדיל את תרומת הרפת — בסיכום השנתי — בהשוואה לענפי שדה או מטע.

חישוב עליית ערך

מומלץ לחשב עליית ערך לפי מחירי תקן ליחידת בעלי-חיים אותם מעדכנים כל שנה ומאחדים לכל המשקים. יש להבחין בין עליית ערך הנובעת משינוי כמותי (מספר היחידות) לעליית ערך אינפלציונית (שינוי מחירי תקן משנה לשנה). יש לרשום כתוספת לערך התפוקה של הרפת רק את עליית הערך הכמותית (ז.א. גידול מלאי בע"ח). יש לחשב רבית על מחצית עליית הערך הכמותית לפי שער רבית ריאלית. הסיבות לדרך חישוב זו הן:

א. עליית הערך מומשה ברציפות במשך כל השנה;

ב. המלאי שומר על ערכו הריאלי. יש לרשום את הרבית על עליית הערך במסגרת ההוצאות הנמנעות (הוצאות נמנעות — כינוי להוצאות ישירות. כינוי זה מקובל במינוח של התמחיר הקיבוצי).

עליית ערך אינפלציונית מבטאת רווחי החזקה. אין לראות רווחי החזקה כחלק מהתפוקה, מאחר ואין מממשים רווח זה כל עוד מקיימים את הענף. דרך הרישום והחישוב של עליית ערך אינפלציונית מוסברת בסעיף הבא.

רבית על הון בעלי-חיים (הון נוזל)

הפרה מהווה גורם ייצור יסודי ובלעדי לקיום פעילות ייצור החלב. במידה ורואים בענף הרפת פעילות נמשכת (Going Concern) ולא ענף ספקולטיבי, אין כל משמעות להגדרת הון בעלי-

בשערוך סכום החזר ההון, בהתאם לשינוי המדד המתאים (בניה וציוד).

הצגה השוואתית של נתוני התמחיר

למטרת השוואה וביקורת בין משקים, יש להציג את חשבון הענף כחשבון מפורט ליחידת ייצור ממוצעת. אם תמחיר הרפת מנוהל לפי שלוחות, יש להציג את החשבון ליחידה בכל שלוחה; אם לא, יש להציג את חשבון הענף כולו לפרה חולבת ולהדגיש את מבנה העדר על-ידי מקדם המבטא את היחס בין מספר העגלות והעגלים למספר הפרות החולבות.

סיכום

- להצעות שהובאו בעבודה זו שלוש מטרות:
- א. לייצור אחידות בדרך הסיכום הכלכלי של ענף הרפת בכל המשקים;
  - ב. להתאים את הסיכומים הכלכליים לתנאי האינפלציה;
  - ג. לגשת בדרך כלכלית לחישוב עלות המס-פוא המיוצר במשק ולחשוב עלות המזונות המאוחסנים.

דן פרומקין,
היחידה הבין-קיבוצית
להדרכה כלכלית
„חשב“

היצע וביקוש

קיבוץ ברקאי, ד.ג. מנשה

טל' 063-78585

מעוניין במכל חלב משומש

בנפח של 2,000 ליטר עם יחידת קירור
בהצעות נא להתקשר עם רכז הדיר

***

משק אורים, ד.ג. הנגב

טל' 057-83717

מציע למכירה:

(1) מכל חלב קיבוצי בנפח של 3,700 ליטר

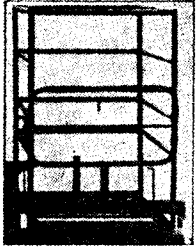
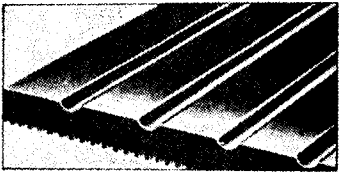
כולל מערביל

(2) שתי עגלות לכיש חדי-פרניות

נא לפנות לרכז המשק

לידיעת אנשי הרפת!
לאספקה מיידית

שטיחון
מדבץ גומי
AVON

✱ מותאם במיוחד ליונקים בכלובים.
✱ קשוח במיוחד — עמיד בתנאי עבודה קשים.
✱ יעיל כבידוד ומניעת מחלות התקררות.
✱ מונע החלקה ופגיעות בגפיים.
✱ חטוי ונקוי קל ויעיל.
✱ אידאלי לרפד מכוני חליבה — מונע התחלקות.
יעוץ והדגמה ללא כל התחייבות

כלן בע"מ
פנה אל:

מחלקה חקלאית

תל-אביב, שד' המלך דוד 1 - טל 268065
חיפה, דרך העצמאות 51 - טל 644413